

Barības kvalitātes programmas „Ganībās audzētu liellopu gaļas ražošana” noteikumi

Ganībās audzētu liellopu gaļas īpašības

Ganībās augušu liellopu gaļa ir veselīga un satur konjugēto linolskābi (CLA), E vitamīnu un beta karotīnu. Gaļā ir veselīga Omega taukskābju attiecība 6:3. Šo rādītāju vērtība ir cilvēkam piemērotāka, nekā, lietojot uzturā gaļu no liellopiem, kas baroti ar graudiem.¹

Ganībās audzētie liellopi netiek baroti ar ĢMO soju, rapsi vai kukurūzu, kā tas tiek darīts ar nobarošanas saimniecībās audzētiem liellopiem. Ganībās audzētu liellopu audzēšana ir ekoloģiski ilgtspējīga un neatstāj tādu oglekļa pēdas nospiedumu, kādu atstāj nobarošanas saimniecības. Liellopi tiek ganīti visa ganību perioda garumā – spēkbarība un siens tiek doti tikai ziemas periodā, un liellopus nenobaro ar graudiem. 50 % no pļavām, kurās ganās liellopi, ir ilggadīgie zālāji, dabiskas vai daļēji dabiskas pļavas, kas nozīmē to, ka tās netiek artas vai pastāvīgi atjauninātas. Pateicoties nobarojamo lopu ganīšanai, tiek labāk izpildītas dzīvnieku labturības prasības, un liellopi var uzvesties atbilstoši savas sugas īpatnībām.

Noteikumi un kārtība, kādā var piedalīties barības kvalitātes programmā

Barības kvalitātes programmā var piedalīties visi bioloģiskie ganības audzētu liellopu ražotāji, kas atbilst kvalitātes programmas noteikumiem. Lai piedalītos barības kvalitātes programmā, pretendents iesniedz „MTŪ Liivimaa Lihaveis” atbilstoša satura iesniegumu. Parakstot iesniegumu, ražotājs apstiprina savu pienākumu pildīt barības kvalitātes programmas noteikumos noteiktās prasības. Bezpeļņas organizācijas valde izskata pretendenta atbilstību prasībām un pretendenta atbilstības gadījumā pievieno pretendentu barības kvalitātes programmas dalībnieku sarakstam.

Noteikumi, kas jāievēro barības kvalitātes programmas dalībniekam:

- ražotājs, kas piedalās kvalitātes programmā, nedrīkst būt kļūdījies attiecībā uz dzīvnieku vai augu veselību, dzīvnieku labklājību un pārtikas un barības nekaitīguma pamatprasībām;
- ražotājam ir jābūt aprēķinam par kvalitātes programmā esošajiem dzīvniekiem, kas nozīmē to, ka dzīvniekiem ir jābūt reģistrētiem likumā un noteikumos noteiktajos reģistros;

¹ *A review of fatty acid profiles and antioxidant content in grass-fed and grain-fed beef. Cynthia A Daley*, Amber Abbott1, Patrick S Doyle, Glenn A Nader and Stephanie Larson Nutrition Journal 2010, 9:10*

- ražotājam ir jābūt bioloģiski sertificētam vai sākušam pāreju uz bioloģiskā sertifikāta iegūšanu;
- ražotājs ievēro barības kvalitātes programmā „Ganībās audzētu liellopu gaļas ražošana” noteikto obligāto ražošanas metodi;
- reizi gadā ražotājs sedz barības kvalitātes programmā iesaistīto ražotāju grupas izvēlētas neatkarīgas sertificēšanas iestādes veiktās uzraudzības izmaksas;
- ražotājs nerada šķēršļus neatkarīgas sertificēšanas iestādes uzraudzības veikšanai un iesniedz uzraudzības veikšanai vajadzīgos dokumentus.

Barības kvalitātes programmas dalībniekus, kas neievēro barības kvalitātes programmas noteikumu prasības, izslēdz no dalībnieku saraksta ar kopsapulces lēmumu.

Realizējamais gala produkts

Realizācijā nonāk: ganībās audzētu liellopu gaļa. „MTŪ Liivimaa Lihaveis” veic uzskaiti par pārdoto gaļu. Gaļas partija ir vienas liellopa partijas transporta krava. Pēc liemeņu sadalīšanas sadales pakalpojumu sniedzējs „OŪ Chef Foods” iesniedz „MTŪ Liivimaa Lihaveis” sadales tabulu par sadalītajiem liemeņiem, saskaņā ar kuru sagrieztajiem liellopa gaļas gabaliem tiek piešķirts partijas numurs, tie tiek iepakoti, marķēti un uzglabāti.

„MTŪ Liivimaa Lihaveis” iepērk kaušanas un sadales pakalpojumus no Pārtikas likumā norādītajiem uzņēmumiem A009143 un EE 54. Šie uzņēmumi pilda prasības saskaņā ar Pārtikas likuma 24. pantu, un šīs prasības ir sīki aprakstītas uzņēmumu paškontroles plānos. Latvijas uzņēmums pilda līdzvērtīgas prasības saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem. Šīs programmas 3. pielikumā ir norādīta „MTŪ Liivimaa Lihaveis” bioloģisko ganībās audzēto liellopu pārdošanas shēma.

Barības kvalitātes programmas ietvaros ražojamam produktam obligāti piemērojamā ražošanas metode

Ganībās audzēto liellopu gaļas ražošana notiek ražotāja – barības kvalitātes programmas dalībnieka – uzņēmumā.

Kvalitātes programmā iekļauj Angus, Herefordas un Simentāles šķirnes liellopus, kurus audzē, barojot ar zāli. Priekšroka tiek dota bezragu liellopiem, jo bezragu liellopi nodrošina

liellopu un cilvēku, kas strādā ar tiem, labāku saskaņu liellopus kopjot, šķirojot un transportējot. Ja saimniecībām ir liellopi ar ragiem, tās var piedalīties kvalitātes programmā, bet tām jādemonstrē saimniecības spējā nākotnē iegūt bezragu liellopus, izmantojot sugas bulļus, kas nodod tālāk bezragu gēnus.

Kvalitātes programmā esošie liellopi ēd liellopiem piemērotu zāli. Nobarojamie liellopi vismaz 50 % no ganību perioda pavada ilggadīgos zālājos, dabiskās vai daļēji dabiskās pļavās. 50 % apjomā ir atļauts liellopus ganīt sētās jeb īslaicīgās pļavās. Ziemas barība, kas sastāv no augstas kvalitātes spēkbarības un siena, var būt ievākta sētajās pļavās. Liellopus nebaro ar graudu vai proteīnu lopbarību, izņemot gadījumos, ja pamatbarības ievākšana nav izdevusies, nav iespējams nopirkt kvalitatīvu spēkbarību vai sienu, un ir nepieciešams dot papildu lopbarību, lai saglabātu dzīvnieku labklājību. Spēkbarībai un/vai sienam, ar kuru baro realizējamos jaunlopus, ir jābūt tādā kvalitātē, kas nodrošina vismaz minimālo pieaugumu. Saskaņā ar kvalitātes programmu svāra zudums vai pieauguma apstāšanās liellopiem nav atļauta.

Liellopus atļauts barot ar bioloģiskiem graudiem un mājās gatavotu proteīnu lopbarību (linu vai rapšu raušiem). Izņēmumu gadījumos dotā papildu barība nedrīkst pārsniegt 30 % no dienā izbarotās saunas. Soja, kukurūza u.c. importa lopbarība (GMO) nav atļauta – saimniecība nedrīkst barot dzīvniekus ar lopbarību, kas nav saskaņā ar Igaunijas Republikas bioloģisko sertifikātu ieguvušo saimniecību praksi.

Programmā ietvertajiem liellopiem visu gadu tiek nodrošināta brīva kustēšanās iespēja svaigā gaisā, piekļuve tīram ūdenim un vienkārša nojume pret laikapstākļiem gan vasarā, gan ziemā.

Ziemas apstākļos liellopus nodrošina ar sausu vietu gulēšanai (uz salmiem vai siena).

Kvalitātes programmas ietvaros realizējamiem dzīvniekiem ir jābūt labi barotiem, veselīgiem un audzētiem apstākļos, kas atbilst Igaunijas Republikas bioloģisko sertifikātu ieguvušo saimniecību praksei.

Realizācijai ieteicamais liemeņa svārs ir 250–300 kg. Vēršu un telīšu vecums realizācijai ir 14–30 mēneši, bulļu vecums ir līdz 24 mēnešiem. Tauku slāņa klase 2–5, nobarojuma atbilstības klase O–E.

Gala produktu raksturojoši kvalitātes pamatrādītāji, ko izmanto kvalitātes kontrolei:

— šķirne;

Pārbauda saimniecībā: liellopu šķirni pārbauda saimniecībā saskaņā ar liellopu pasēm.

— ganīšana ilggadīgos zālajos, dabiskās vai daļēji dabiskās pļavās – vismaz 50 % apmērā;

Pārbauda saimniecībā: dzīvnieku īpašnieks iesniedz kontrolei lauksaimniecības grāmatu, uz kuras pamata tiek konstatēts ilggadīgo zālāju, dabīgo vai daļēji dabisko pļavu pārsvars attiecībā pret visu izmantojamo zemi. Ganīšanai ir jābūt norādītai lauksaimniecības grāmatā, attiecīgajās ailēs norādot atbilstošajos laukos veiktās darbības. Kontrole nosaka, vai ir sasniegts 50 % noganīšanas līdzsvars. Tiek ņemta vērā visa ganāmpulka ganību noslodze.

1. tabula Ieteikumi ganību noslodzei

Dzīvnieku skaits uz hektāru					
Dzīvnieka vecums		Sēta pļava		Dabiska vai daļēji dabiska pļava vai ilggadīgie zālāji	
		Vasaras sākums	Vasaras beigas	Vasaras sākums	Vasaras beigas
Telīte	< 1 g.	8	4	4	2
Telīte	> 1 g.	4	2	2	1
Bullis	1 g.	6	3	3	1,5
Vērsis	< 1 g.	8	4	4	2
Vērsis	> 1 g.	4	2	2	1
Zīdītājgovs ar teļu		3	1,5	1,5	0,75

— **lopbarības kvalitāte ziemā;**

Pārbauda saimniecībā: ziemas lopbarības kvalitāti novērtē vizuāli, tostarp lopbarības organoleptiskās īpašības. Kontrole novērtē, vai ir pietiekami daudz ziemas lopbarības, saskaņā ar to pašu sistēmu, ko izmanto Lauksaimniecības direkcija – tiek pārbaudītas lopbarības aprēķinu lapas. Minimālais aprēķinātais sausas daudzums ziemas barošanas periodā (210 dienas) ir 15kg/KA 1 zīdītājgovij, 21kg/KA sugas bullim, 7,5kg/KA jaunlopam vecumā no 6 mēnešiem līdz 2 gadiem un 2kg/KA teļam vecumā no 0 līdz 6 mēnešiem. Lopbarības kvalitātei ir jānodrošina zīdītājgovīm vismaz ceturto (4) ķermeņa kondīcijas klasi (BCS). Kontrole novērtē zīdītājgovju kondīciju vizuāli, izmantojot šādu tabulu.

2. tabula Zīdītājgovju ķermeņa kondīcijas klases (BCS)

	BCS	APRAKSTS
Ļoti novājējais vai noliesējais	1	Visi kauli, ribas un mugurkauls ir skaidri saskatāmi, dzīvniekam vispār nav tauku slāņa. Novājējuši muskuļi, liellops fiziski ir vājš – grūtības staigāt un stāvēt.
	2	Dzīvnieka fiziskais apraksts ir līdzīgs, bet viņš spēj normāli staigāt un stāvēt.
	3	Līdzīgi kā BCS 1 un 2, bet ir saskatāmi muskuļi, un dzīvnieks nav tik novājējais. Ribas un mugurkauls zem ādas ir skaidri saskatāmi, ķermenim nav tauku slāņa. 3. klasē no visa ķermeņa masas 13 % ir tauki. Vidēja lieluma govys 3. klasē sver par aptuveni 160 kg mazāk nekā dzīvnieks BCS 7. klasē.
Uz robežas	4	Ir saskatāma kaulu sistēma un 3–5 ribas, bet mugurkauls nespiežas laukā. Aizmugurējā daļā ir saskatāmi dažādi muskuļi, bet nav redzams tauku slānis. 4. BCS klasē 18 % no dzīvnieka kopējās masas ir tauki. Vidēja lieluma govys 4. klasē sver par aptuveni 120 kg mazāk nekā dzīvnieks BCS 7. klasē.
Optimālā klase: vidēji līdz ļoti labi nobarots liellops	5	Mazliet taukaināka nekā govys BCS 4. klasē. Redzamas tikai 1–2 ribas, aizmugurējās daļas muskuļi nav atšķirami. Ir sataustāms plāns tauku slānis, kas klāj iegurni, bet nav tauku slāņa uz krūtīm. BCS 5. klasē 22 % no liellopa kopējās masas ir tauki. Vidēja lieluma govys BCS 5. klasē sver par aptuveni 80 kg mazāk nekā tāda paša lieluma govys BCS 7. klasē.
	6	Dzīvniekam ir tauku slānis uz krūtīm un sāniem. Ribas vairs nav saskatāmas. Iegurnis un gūžas kauli vēl ir saskatāmi, bet ķermeņa līnijas ir plūstošas. BCS 6. klasē 26,5 % no dzīvnieka kopējās masas ir tauki. BCS 6. klasē dzīvnieks ir par aptuveni 40 kg vieglāks nekā tikpat liels dzīvnieks 7. klasē.
	7	Uz dzīvnieka krūtīm un sāniem ir redzams tauku slānis, mugurkauls vēl ir redzams, bet dzīvniekam kopumā ir plūstošas līnijas. Gūžas kauli gandrīz vairs nav saskatāmi. BCS 7. klasē 31 % no kopējās masas ir tauki.
Aptaukojies	8	Dzīvnieks ir tik aptaukojies, ka vairs nav redzams iegurnis un gūžas kauli, arī krūtis ir tā pārklājušās ar tauku slāni, ka ir izvirzītas uz priekšu. Tauku slānis ir arī uz tesmeņa, un uz astes pamatnes ir tauku spilventiņi. Kakls ir ļoti resns, mugurkauls nav redzams, tauku slānis ir arī uz aizmugurējās daļas muskuļiem.
	9	Izskata ziņā dzīvnieks līdzinās iepriekšējai klasei, bet rodas fizioloģiskas problēmas staigāt un gulēt. Govys ir tik spēcīgi aptaukojušās, ka tām ir sarežģīti kļūt grūsnām.

Ieteicama barošana saskaņā ar 5.–7. kondīcijas klasi. Atļauts turēt dzīvniekus, kas pieder 4. klasei, ja novājējušie dzīvnieki ir pirmo gadu atnesušās telītes vai ļoti veci dzīvnieki.

--pieaugums;

Pārbauda saimniecībā: pieaugumu pārbauda **jaunlopiem** pēc atradināšanas, atradināt var

no 6 līdz 12 mēnešiem pēc dzimšanas. Pieaugumu novērtē vizuāli, dzīvniekiem jābūt rosīgiem, normāli jākustas. Gadījumā, ja dzīvniekiem ir redzamas novirzes, piemēram, iegrimušas acis, nokārušās ausis, ganību periodā spalva ir matēta un blāva vai grīļīga gaita, ir jāveic pamatbarības (spēkbarības vai siena) analīzes, jāanalizē tās kvalitāte, tostarp toksīnu saturs. Jāveic arī fēču analīze, lai pārbaudītu, vai tajās ir parazīti.

Normālu pieaugumu jaunlopiem nodrošina spēkbarība/siens, kura ME ir minimāli 8,4 MJ/kg sausrnē. Dzīvā proteīna sastāvam siena sausrnē ir jābūt vismaz 10,5 %.

Gadījumā, ja lopbarības analīzes neatbilst iepriekš minētajiem rādītājiem, saimniekiem ir atļauts dod jaunlopiem (6–12 mēneši) vietējo graudu un proteīnu lopbarību, bet ne vairāk kā 30 % no jaunlopiem dienā izbarotās sausrnas.

Realizēšanai gatavus liellopus vecumā no 13 līdz 30 mēnešiem nav atļauts barot ar graudu vai proteīnu lopbarību! Ja liellopu rupjā barība nenodrošina minimālo pieaugumu, tad saskaņā ar ganībās audzētu liellopu kvalitātes programmu tos realizē nevis ziemas periodā, bet ganību periodā.

— turēšanas noteikumi;

Pārbauda saimniecībā: Dzīvnieki var brīvi pārvietoties jebkurā gada laikā, tos nedrīkst turēt pie pavadas vai šķūnī, kur viņiem nav dota iespēja pastaigāties.

Piekļuve tīram ūdenim jebkurā gada laikā. Ziemā ūdens nedrīkst būt pārklājies ar ledu.

Ziemas periodā jānodrošina gulēšanas vieta ar sausiem pakaišiem.

Iespēja paslēpties no laikapstākļiem gan vasarā, gan ziemā – patvērums var būt arī dabīgs meža gabals un tml.

— programmā noteikto liemeņu atstarpī.

Pārbauda datus par svaru, kas iegūti no kautuves: Ja kautsvars ir mazāks par atļautajiem 230 kg, tad nokautā dzīvnieka gaļu nepārdod pa gabaliem, bet izmanto gaļas produktiem – maltajai gaļai, desām, šķiņķiem utt. Ja kautsvars pārsniedz 300 kg, ierobežojumus nepiemēro – tas ir ieteicamais ierobežojums dzīvnieka īpašniekam un tiek regulēts ar zemāko cenu.

Palīglīdzekļi obligātās ražošanas metodes prasību nodrošināšanai

Ikviens barības kvalitātes programmas dalībnieks ievēro barības kvalitātes programmas noteikumu prasības. Barības kvalitātes programmas noteikumu prasību ievērošanu vienu reizi

kalendārā gadā laikā kontrolē „MTÜ Liivimaa Lihaveis” izvēlētas neatkarīgas sertificēšanas iestādes uzdevumus pildoša persona. Prasību neievērošanas gadījumā tiek sagatavots kontroles akts ar norādījumiem barības kvalitātes programmas dalībniekam un tiek noteikts prasību pārkāpšanas novēršanas termiņš. Vēlāk tiek veikta pēcpārbaude. Ikgadējās un pēcpārbaudes izdevumus sedz barības kvalitātes programmas dalībnieks. Ja dalībnieks atkārtoti pārkāpj noteikumus vai traucē pēcpārbaudi, pārkāpēju ar bezpeļņas organizācijas kopsapulces lēmumu var izslēgt no barības kvalitātes programmas saraksta.

Minimālās prasības un kārtība gala produkta speciālo īpašību pārbaudei

Barības kvalitātes programmas dalībnieka preču kvalitāti kontrolē bezpeļņas organizācijas izvēlētas neatkarīgas sertificēšanas iestādes uzdevumus pildoša persona. Kontroles veikšanas biežums ir vismaz vienu reizi kalendārā gada laikā.

Inspektors pārbauda ganībās audzēto liellopu gaļas ražošanu saskaņā ar šādiem rādītājiem:

- ganīšana pļavās;
- audzēšana, šķirņu un bulļu izvēle atbilstoši programmai;
- turēšanas noteikumi – dzirdināšanas organizēšana, guļvietu pieejamība;
- ziemas lopbarības kvalitāte un kvantitāte, atbilstība minimālajām liellopu uztura prasībām un pieauguma normām.

Inspektors vadās pēc nodaļā “**Gala produktu raksturojoši kvalitātes pamatrādītāji, ko izmanto kvalitātes kontrolei**” noteiktajām prasībām un ieteikumiem.

Gala produkta marķēšanas kārtība

Saskaņā ar kvalitātes programmas noteikumiem ganībās audzētu liellopu gaļas produktus apzīmē ar kvalitātes programmas apzīmējumu (skat. 1. pielikumu).

Ievēlēšanas kārtība un prasības personai, kas pilda sertificēšanas iestādes uzdevumus

Personu, kas pilda sertificēšanas iestādes uzdevumus, ievēl ar bezpeļņas organizācijas barības kvalitātes programmas dalībnieku kopsapulces lēmumu. Sertificēšanas iestādei noteiktās prasības ir norādītas „MTÜ Liivimaa Lihaveis” 20.12.2013. kopsapulces protokolā, prasības ir

norādītas noteikumu 2. pielikumā. Ievēlētā sertificēšanas iestāde iesniedz bezpeļņas organizācijai dokumentu, kas pierāda, ka tā ir kompetenta veikt barības kvalitātes programmā noteikto prasību izpildes pārbaudi. Ja barības kvalitātes programmas dalībnieki nav apmierināti ar izvēlētās sertificēšanas iestādes veiktās kontroles darbībām, vai sertificēšanas iestāde neievēro noteikumos noteikto kontroles biežumu, bezpeļņas organizācija ar barības kvalitātes programmas dalībnieku kopsapulces lēmumu var ievēlēt jaunu personu, kas pilda prasībām atbilstošas sertificēšanas iestādes uzdevumus.

Katru barības kvalitātes programmas dalībnieku vienu reizi kalendārajā gadā pārbauda persona, kas pilda sertificēšanas iestādes uzdevumus. Uzraudzības vizītes laikā pārbauda, vai tiek pildītas barības kvalitātes programmas noteikumos noteiktās prasības. Lai pārbaudītu, vai tiek pildītas noteikumos noteiktās prasības, kontroles laikā tiek paņemta prove no ziemas rupjās barības, par kuru radušās šaubas, ka tā neatbilst prasībām. Sertificēšanas iestāde analīžu veikšanai izvēlas kompetentu laboratoriju. Pēc uzraudzības vizītes divos eksemplāros tiek sastādīts akts, kura vienu eksemplāru paraksta un iesniedz bezpeļņas organizācijai. Garā ražošanas procesa dēļ barības kvalitātes programmas dalībniekus var pārbaudīt jebkurā gada laikā.

Kārtībā, kādā informē Veterināro un pārtikas dienestu

„MTÜ Liivimaa Lihaveis” informē Veterināro un pārtikas dienestu šādu izmaiņu gadījumā:

- ir mainījies bezpeļņas organizācijas pasta adrese vai kontaktinformācija;
- ir notikusi bezpeļņas organizācijas pārstrukturēšana (apvienošana, dalīšana vai likvidēšana);
- ir mainījušies iesniegumā norādītie dati;
- ir notikušas izmaiņas barības kvalitātes programmas dalībnieku sarakstā.

Barības kvalitātes programmas noteikumus pieņem un apstiprina ražotāju grupas kopsapulce.

1. pielikums Barības kvalitātes programmas „Ganībās audzētu liellopu gaļas ražošana ”
apzīmējums

**RIIKLIKULT TUNNUSTATUD
ROHUMAAVEISE LIHA
STATE CERTIFIED
GRASS-FED BEEF**

2. pielikums Izraksts no „MTÜ Liivimaa Lihaveis” 20.12.2013. kopsapulces protokola – prasības sertificēšanas iestādes atbilstībai.

Dienas kārtības punkts: Barības kvalitātes programmas kontroles iestādes prasību noteikšana.

Priekšlikums: Pretendentam piemērojamās prasības.

Prasības pretendenta atbilstībai:

- zināšanas lopkopībā;
- zināšanas par bioloģisko ražošanu;
- zināšanas par dzīvnieku labklājību;
- augstākā izglītība;
- darba pieredze ar ganībās audzētiem dzīvniekiem;
- zināšanas par ganībām un barības apgādi;
- vadītāja apliecība;
- datorprasmes.

Balsošana: kopsapulce vienbalsīgi apstiprināja iepriekš minēto prasību apstiprināšanu.

Nolēma: Apstiprināt prasības barības kvalitātes programmas „Ganībās audzētu liellopu gaļas ražošana” sertificēšanas iestādes atbilstībai.